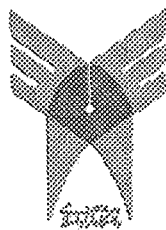

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

١٣١٩٩

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد مرودشت

پایان نامه برای دریافت درجه ی کارشناسی ارشد (M.A)

رشته علوم تربیتی گرایش برنامه ریزی درسی

عنوان:

بررسی تاثیر فناوری اطلاعات و ارتباطات بر پیشرفت و انگیزش تحصیلی

دانش آموزان سال سوم راهنمایی شهر داراب در سال تحصیلی ۸۸-۸۷

استاد راهنما:

دکتر حجت اله فانی

استاد مشاور:

دکتر یحیی صفری

مهر و امضاء استاد راهنما
دکتر حجت اله فانی

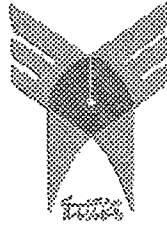
نگارش:

سارا صادقی

۱۳۸۸ / ۱۲ / ۲

تابستان ۸۸

۱۳۱۰۹۹

دانشگاه آزاد اسلامی

واحد مرودشت

این پایان نامه تحت عنوان بررسی تاثیر فناوری اطلاعات و ارتباطات بر پیشرفت و انگیزش تحصیلی دانش آموزان سال سوم راهنمایی شهر داراب در سال تحصیلی ۸۸-۸۷ به منظور دریافت درجه کارشناسی ارشد در رشته برنامه ریزی درسی توسط سارا صادقی تهیه و تدوین شده است و در جلسه دفاع مورخ ۱۳۸۸/۵/۱۷ با حضور هیئت داوران پس از دفاع با نمره ۱۸/۷۵ و درجه عالی مورد تایید قرار گرفت.

استاد راهنما: دکتر حجت الله فانی
استاد مشاور: دکتر یحیی صفری
استاد داور: دکتر مسلم صالحی
مدیر گروه و نماینده تحصیلات تکمیلی: دکتر عباس قلتاش

سپاس و قدردانی

((مَنْ لَمْ يَشْكُرِ الْمَخْلُوقَ لَمْ يَشْكُرِ الْخَالِقَ))

حمد و سپاس ایزد منان که مرا توان شناخت حق و کسب دانش عنایت کرده و مرا توفیق پایان بردن مقطعی دیگر از تحصیل عنایت فرمود. بنا براین سر بر آستان پاک و مقدس تو می نهیم و پاداش تلاش های استادان نیکو سیرتم که در دوران تحصیل مرا همراهی کرده و از هیچ کوششی دریغ نداشته اند را بر تو یکتای توانا می سپارم.

به جاست در این مختصر، مراتب امتنان و تشکر خود را از راهنمایی ها و ارشادات ذیقیمت استاد بزرگووارم جناب آقای دکتر حجت اله فانی به عنوان استاد راهنما به جا آورم و همچنین از استاد بزرگ و فرزانه جناب آقای دکتر یحیی صفری که به عنوان استاد مشاور با نهایت دلسوزی مرا در انجام این تحقیق یاری کردند تشکر و قدر دانی می کنم و همینطور از استاد محترم جناب آقای دکتر عباس قلتاش مدیر گروه محترم که همواره با راهنمایی دلسوزانه خود دانشجویان را هدایت و راهنمایی می کنند تشکر می نمایم. از مدیریت آموزش و پرورش شهرستان داراب، دوائر آموزشی سه مقطع، پدر و مادر مهربانم، همسر و فرزندان، متصدیان تایپ و حروف چینی، آقایان احمدرضا کریمی و محمدرضا نیکمنش و سپهر کریمی و کلیه عزیزانی که مرا در اجرای این طرح یاری نمودند تشکر و سپاسگزاری می نمایم.

سارا صادقی

تابستان ۸۸

تقدیم به

تقدیم به مادرم که با ترنم کلامش، افتخار حضورش و گرمی دستان پر مهرش آرامشی ستودنی برایم به ارمغان آورد.

تقدیم به پدرم که خود راه دانش را پیمود تا من ادامه دهنده ی راه او باشم و زحمات گران قدرش را ارج نهم.

تقدیم به همسرم که سختی های راه دانش من را به جان خرید.

تقدیم به فرزندانم که همواره مرا در این راه یاری نمودند.

تقدیم به اساتید ارجمندم که در نهایت محبت و فروتنی گنجینه ای از علم و اخلاق را به من بخشیدند.

تقدیم به تمامی دوستانم به پاس روزهای خوب و پر خاطره ای که با هم داشتیم.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	چکیده.....
	فصل اول : کلیات تحقیق
۳	مقدمه.....
۴	۱-۱- بیان مسئله.....
۷	۱-۲- اهمیت و ضرورت تحقیق.....
۱۱	۱-۳- اهداف تحقیق.....
۱۱	۱-۴- اهداف فرعی.....
۱۲	۱-۵- فرضیه های تحقیق.....
۱۲	۱-۵-۱- فرضیه کلی.....
۱۲	۱-۵-۲- فرضیه های فرعی.....
۱۳	۱-۶- تعاریف مفاهیم و متغیر ها.....
۱۳	۱-۶-۱- تعاریف نظری.....
۱۳	۱-۶-۱-۱- تعریف فناوری.....
۱۴	۱-۶-۱-۲- فناوری اطلاعات و ارتباطات.....
۱۴	۱-۶-۱-۳- پیشرفت تحصیلی.....
۱۵	۱-۶-۱-۴- انگیزش.....
۱۵	۱-۶-۱-۵- انگیزش تحصیلی و سازه های آن.....
۱۷	۱-۷- تعاریف عملیاتی.....
۱۷	۱-۷-۱- فناوری اطلاعات و ارتباطات.....
۱۸	۱-۷-۲- پیشرفت تحصیلی.....
۱۸	۱-۷-۳- انگیزش تحصیلی.....
	فصل دوم : ادبیات و پیشینه تحقیق
۲۰	مقدمه.....

۲۰	..... ۲-۱-الف) مبانی نظری تحقیق
۲۰	..... ۲-۱-۱- فناوری
۲۲	..... ۲-۱-۲- مفهوم اطلاعات
۲۳	..... ۲-۱-۳- فناوری تدریس
۲۴	..... ۲-۱-۴- فناوری آموزش
۲۵	..... ۲-۱-۵- جایگاه فناوری اطلاعات در آموزش و پرورش
۲۶	..... ۲-۱-۵-۱- دیدگاه مدرنیزم یا فن گرایی
۲۷	..... ۲-۱-۵-۲- رویکرد محتوا نگر
۲۹	..... ۲-۱-۵-۳- دیدگاه انتقادی
۳۲	..... ۲-۱-۵-۴- دیدگاه پست مدرنیزم
۳۳	..... ۲-۱-۵-۵- نفی کلیت
۳۴	..... ۲-۱-۵-۶- پیچیدگی و پویایی
۳۵	..... ۲-۱-۵-۷- رویکرد سازه گرایی اجتماعی
۳۷	..... ۲-۱-۵-۸- بررسی و تحلیل دیدگاه ها
۴۱	..... ۲-۱-۵-۹- با هم نگر و نتیجه گیری
۴۹	..... ۲-۱-۲- تکامل فناوری های رایانه ای
۵۲	..... ۲-۱-۳- فناوری های جدید در جغرافیا و نیاز به آن ها در آموزش جغرافیا
۵۳	..... ۲-۱-۴- فضای یادگیری جغرافیا در رویکرد مبتنی بر فناوری اطلاعات و ارتباطات
۵۴	..... ۲-۱-۵- انگیزش تحصیلی
۵۶	..... ۲-۱-۶- انگیزش رفتار
۵۷	..... ۲-۱-۷- فرایند عمل انگیزش
۵۸	..... ۲-۱-۸- نظریه های فرایندی و محتوایی در مورد انگیزش
۵۹	..... ۲-۱-۹- مهم ترین نظریه های فرایندی
۶۰	..... ۲-۱-۱۰- نقش انگیزش در یادگیری
۶۱	..... ۲-۱-۱۱- انگیزش تحصیلی
۶۲	..... ۲-۲- پیشینه عملی تحقیق
۶۲	..... ۲-۲-۱- تحقیقات داخلی
۶۳	..... ۲-۲-۲- تحقیقات خارجی
۶۵	..... ۲-۲-۳- نتیجه گیری از پیشینه تحقیق

فصل سوم : روش تحقیق

۶۸	.....مقدمه
۶۸	.....۳-۱- روش تحقیق
۶۹	.....۳-۲- روش اجرا
۷۰	.....۳-۳- جامعه آماری
۷۰	.....۳-۴- نمونه آماری
۷۱	.....۳-۵- ابزارهای تحقیق
۷۱	.....۳-۵-۱- آزمون
۷۱	.....۳-۵-۱-۱- روایی و پایایی آزمون
۷۲	.....۳-۵-۲- پرسشنامه سنجش انگیزش تحصیلی (ISM)
۷۴	.....۳-۵-۲-۱- پایایی و روایی پرسشنامه انگیزش تحصیلی
۷۶	.....۳-۵-۲-۲- پایایی و روایی پرسشنامه در ایران
۷۷	.....۳-۶- روش های آماری مورد استفاده در تحقیق
۷۷	.....۳-۷- روش تجزیه و تحلیل اطلاعات

فصل چهارم : یافته های تحقیق

۷۹	.....مقدمه
۷۹	.....۴-۱- ویژگی های توصیفی نمونه آماری
۷۹	.....۴-۱-۱- توزیع حجم نمونه آماری بر اساس گروه
۷۹	.....۴-۱-۲- توزیع حجم گروه آزمایش بر اساس جنسیت
۸۰	.....۴-۱-۳- توزیع حجم گروه سستی بر اساس جنسیت
۸۰	.....۴-۲- یافته های مربوط به فرضیه های تحقیق
۸۰	.....۴-۲-۱- فرضیه اول پژوهش
۸۲	.....۴-۲-۲- فرضیه دوم پژوهش
۸۳	.....۴-۳-۳- فرضیه سوم پژوهش
۸۵	.....۴-۲-۴- فرضیه چهارم پژوهش

فصل پنجم : بحث و نتیجه گیری

۸۷	.....۵-۱- بحث و نتیجه گیری
۸۷	.....۵-۱-۱- فرضیه شماره ۱
۸۷	.....۵-۱-۲- فرضیه شماره ۲

۸۸	..... ۳-۱-۵- فرضیه شماره ۳
۸۸	..... ۴-۱-۵- فرضیه شماره ۴
۸۹	..... ۲-۵- دست آوردهای اصلی
۸۹	..... ۳-۵- محدودیت های تحقیق
۹۰	..... ۴-۵- پیشنهاد ها
۹۰	..... ۱-۴-۵- پیشنهاد های پژوهشی
۹۰	..... ۲-۴-۵- پیشنهاد های کاربردی
۹۱	..... فهرست منابع و ماخذ
۹۱	..... منابع فارسی
۹۷	..... منابع انگلیسی
۱۰۱	..... پیوست ها
۱۰۹	..... چکیده ی لاتین

فهرست جداول

صفحه

عنوان

- جدول ۱-۲: دیدگاه ها و رویکرد های فلسفی در مورد نقش فناوری اطلاعات در تعلیم و تربیت..... ۴۷
- جدول ۱-۳: طرح پیش آزمون- پس آزمون با گروه گواه..... ۶۹
- جدول ۲-۳: جامعه ی آماری به تفکیک مدارس دخترانه و پسرانه..... ۷۰
- جدول ۳-۳: خورده مقیاس پرسشنامه ی ابعاد انگیزش تحصیلی و شماره گویه ها..... ۷۴
- جدول ۱-۴: توزیع حجم نمونه آماری بر اساس گروه..... ۷۹
- جدول ۲-۴: توزیع حجم گروه آزمایش بر اساس جنسیت..... ۷۹
- جدول ۳-۴: توزیع حجم گروه سستی بر اساس جنسیت..... ۸۰
- جدول ۴-۴: بررسی تفاوت نمرات پس آزمون پیشرفت تحصیلی گروه آزمایش و کنترل پس از حذف تاثیر پیش آزمون.... ۸۰
- جدول ۵-۴: میانگین و انحراف معیار میزان پیشرفت تحصیلی گروه آزمایش و کنترل در پس آزمون..... ۸۱
- جدول ۶-۴: بررسی تفاوت نمرات پس آزمون انگیزش تحصیلی گروه آزمایش و کنترل پس از حذف تاثیر پیش آزمون.... ۸۲
- جدول ۷-۴: میانگین و انحراف معیار میزان انگیزش تحصیلی گروه آزمایش و کنترل در پس آزمون..... ۸۲
- جدول ۸-۴: بررسی تفاوت نمرات پس آزمون پیشرفت تحصیلی دانش آموزان پسر و دختر گروه آزمایش..... ۸۳
- جدول ۹-۴: میانگین و انحراف معیار میزان پیشرفت تحصیلی پسران و دختران گروه آزمایش..... ۸۴
- جدول ۱۰-۴: تفاوت بین انگیزش تحصیلی پسران و دختران گروه آزمایش در پس آزمون..... ۸۵

هدف این پژوهش بررسی تاثیر فن آوری اطلاعات و ارتباطات بر پیشرفت و انگیزش تحصیلی در دانش آموزان پایه سوم راهنمایی می باشد. روش انجام پژوهش از نوع شبه تجربی، جامعه آماری کلیه دانش آموزان پایه سوم دوره راهنمایی شهر داراب در سال تحصیلی ۸۸-۸۷ است که تعداد آنان ۷۹۸ نفر بود. نمونه آماری شامل ۱۰۰ نفر دانش آموزان پایه سوم راهنمایی که شامل ۵۰ پسر و ۵۰ دختر بود که در دو گروه آزمایش و کنترل مورد سنجش قرار گرفتند و به روش تصادفی خوشه ای انتخاب شدند و به شکل تصادفی و به صورت گروه های دست نخورده، در دو گروه آزمایشی و کنترل قرار داده شدند. در این تحقیق ابزار گرد آوری اطلاعات شامل آزمون معلم ساخته و پرسشنامه (ISM) می باشد که پس از اطمینان از روایی و پایایی در پژوهش حاضر به کار گرفته شدند. برای تجزیه و تحلیل داده ها از آزمون های تحلیل کواریانس و آزمون t گروه های مستقل استفاده شد. یافته ها نشان داد که آموزش به روش فناوری اطلاعات و ارتباطات به شکل معناداری بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان تاثیر دارد ($p=0/0001$). همچنین آموزش به روش فناوری اطلاعات و ارتباطات در مقایسه با روش سنتی به شکل معناداری بر پیشرفت تحصیلی دانش آموزان تاثیر دارد ($p=0/0001$). علاوه بر این آموزش به روش فناوری اطلاعات و ارتباطات بر انگیزش تحصیلی تاثیر معناداری نداشت ($p=0/36$). بین دختران و پسران برخوردار از آموزش همراه فناوری اطلاعات و ارتباطات از لحاظ انگیزش تحصیلی تفاوتی مشاهده نشد ($p=0/86$).

کلید واژه ها: فن آوری اطلاعات و ارتباطات - پیشرفت تحصیلی - انگیزش تحصیلی

فصل اول

کلیات تحقیق

عصری که در آن به سر می‌بریم دارای ویژگی‌هایی است که آن را از اعصار گذشته متمایز می‌سازد. یکی از این ویژگی‌ها سرعت بی‌سابقه‌ی دگرگونی در همه‌شئون زندگانی آدمی در سراسر جهان و نزدیک شدن و بهم پیوستن سرنوشت کشورها به یکدیگر است که جهانی شدن همه‌ی امور از جمله امور اقتصادی سیاسی و فرهنگی نام‌گرفته است (ذوفن، ۱۳۸۶) که در این عصر در حوزه‌ی فنی و فناوری "از انقلاب صنعتی سوم" سخن می‌رود؛ در حالی که انقلاب صنعتی اول در قرن هجدهم تحولی در تکنولوژی تولید پدیدآورد و انقلاب صنعتی دوم که در نیمه‌ی دوم قرن نوزدهم رخ داد، موجب تکنولوژی توزیع و ارتباط شد؛ اینک انقلاب صنعتی سوم در حوزه‌ی ارتباطات و اطلاعات تحولات اساسی به همراه آورده است از جمله فناوری اطلاعات و ارتباطات که در فرهنگ ملی جامعه و از جمله آموزش و پرورش نیز تاثیر گذار بوده است. فناوریهای جدید الکترونیکی عامل بسیار مهمی در شکل‌گیری بافت‌های اجتماعی و فرهنگی جدید به شمار می‌رود بافت‌های جدید شیوه‌های جدید آموزشی و راههای جدید طراحی آموزشی را ایجاب می‌کند (محمدی، ۱۳۸۴).

استفاده از فناوری‌های جدید و تلفیق آنها با تجارب یادگیری دانش آموزان، آنان را در یادگیری، تصمیم‌گیری، سرمشق‌قرار دادن بررسیهای علمی، تجربه کردن ابعاد متعدد هنری، حل مسائل و مشکلات حقیقی و سرانجام شرکت در بسیاری از مجامع و فعالیتهای گروهی یاری می‌دهد. همچنین در مرزهای گوناگون زندگی آدمی از جمله تعلیم و تربیت تأثیر گسترده و چشمگیری گذاشته است. لذا در پژوهش حاضر تاثیر فناوری اطلاعات و ارتباطات بر آموزش و پیشرفت تحصیلی و همچنین انگیزش تحصیلی دانش آموزان مورد بررسی قرار گرفته است.

قرن بیست و یکم را سده دانایی و انقلاب اطلاعات دانسته اند. به طوری که اطلاعات به عنوان کالایی راهبردی، ابزار قدرت و معیار توسعه یافتگی در دنیای کنونی تلقی می شود. آموزش و پرورش اساساً یک نظام و سیستم اطلاعاتی بزرگ است که می تواند اطلاعات مناسبی را برای دانش آموزان جمع آوری، پردازش و منتشر کند. اگر تلاش مناسبی برای به کار گیری صحیح فناوری اطلاعات و محور قرار دادن آن در برنامه توسعه انجام شود، می تواند به عنوان یکی از بزرگ ترین منابع پرورش نیروی انسانی ماهر در فناوری اطلاعات مطرح شود و نقش علمی و اقتصادی مهمی را در کشور و رقابت های جهانی ایفا کند. از این دیدگاه بزرگترین فرصت را برای رشد و توسعه بنیادین کشور فراهم می سازد (فتحی، ۱۳۸۴). بنابراین سرعت تحولات علمی در جوامع گوناگون دنیا و کشف ادامه ای لحظه ای نظریه های جدید در امر یادگیری فراگیران و همچنین گسترش و توسعه منابع اطلاع رسانی و انتقال اطلاعات به جامعه و از جمله به دانش آموزان را ضرورت و همگامی آموزش و پرورش را با دانش و اطلاعات روز صد چندان می کند (رضایی، ۱۳۸۲). به همین دلیل امروزه نظام آموزشی که با نیازهای افراد و جامعه متناسب باشد، بسیار مهم است.

دنیای امروز با شبکه های اطلاعاتی به هم پیوند خورده است. به گونه ای که دیگر نمی توان به شیوه سنتی به امر آموزش نگاه کرد. از این رو استفاده از فناوری اطلاعات و ارتباطات در جامعه و به کارگیری آن در آموزش و پرورش به منظور کسب دانش و پرورش مهارت های مورد نیاز در جهت رسیدن به آرمانهای شخصی و تحقق هدف های آموزشی و بهبود روشهای تدریس موثر می باشد (نفیسی، ۱۳۸۱). از این دیدگاه فناوری اطلاعات و ارتباطات به مثابه ای رسانه ای برای تدریس و یادگیری است که از طریق آن معلمان می توانند تدریس کنند و فراگیران یاد بگیرند؛ به علاوه معلم ممکن است به عنوان بخشی از محیط نرم افزاری یا ابزار فردی برای تحقق هدف های آموزشی از فناوری اطلاعات و ارتباطات استفاده ابزاری

کند. پژوهش های انجام شده در این زمینه نشان داده است هنگامی که معلم و دانش آموزان هر دو از فناوری اطلاعات به عنوان نوعی رسانه یا ابزار اشتراکی و ارتباطی استفاده کنند بهترین نتایج ممکن به دست می آید (هیوس^۱ و همکاران ، ۱۹۹۸). بنابراین فناوری اطلاعات و ارتباطات در آموزش و پرورش کار برد موثری دارد. جلالی و عباسی (۱۳۸۲) محورهای عمده کاربرد فناوری اطلاعات و ارتباطات در آموزش و پرورش را شامل، ارتقا و افزایش توانایی معلمان، تجهیز مدارس با امکانات و ابزارهای مورد نیاز، بهره گیری بهینه از فناوری اطلاعات برای ایجاد فرصت های یادگیری، ارتقای کیفیت آموزش و بهبود روشهای تدریس، و ایجاد فرصت های یادگیری قلمداد نموده اند. بنابراین در این زمان مدارس موفق اند که در به کارگیری فناوری اطلاعات و ارتباطات مسیری را طراحی کنند، که از طریق آن یادگیری بهبود یابد، تفکر خلاق ایجاد شود، سواد و اطلاعات ارتقا یابد، خود- ارزیابی و خود- کنترلی جایگزین ارزیابی سنتی شود و در نتیجه کیفیت آموزش و انگیزش تحصیلی دانش آموزان نیز ارتقا یابد (ذوفن، ۱۳۸۶).

انگیزش را می توان عامل نیرو دهنده، هدایت کننده و نگهدارنده رفتار تعریف کرد. گیچ و برلاینر^۲ (۱۹۸۴) انگیزش را به موتور فرمان اتومبیل تشبیه کرده اند. سیفرت^۳ (۱۹۹۲) بیان می دارد که انگیزش یک تمایل یا گرایش به عمل کردن به طریقی خاص است (به نقل از سیف، ۱۳۷۹، ص ۳۴۸). همچنین انگیزش پیشرفت تحصیلی به آن بعد از انگیزش منحصر شده است که انگیزش درونی دانش آموزان نامیده می شود و یک حالت روانشناختی است و هنگامی حاصل می شود که انسان خود را دارای کفایت لازم و خود مختار ادراک کند (سیف ۱۳۷۹). اگر تدریس همراه با فناوری باشد آموزش و پرورش را پربارتر و آموزش را قدرتمند تر، یادگیری را سریعتر و دسترسی به آموزش را تسهیل می کند و همچنین انگیزش

---

^۱ Heos and blokes

^۲ Gage and berliner

^۳ Sifart

تحصیلی دانش آموزان را هم افزایش می دهد (ذوفن ۱۳۸۶). پس با توجه به مطالب ذکر شده می توان از فناوری اطلاعات و ارتباطات در زمینه آموزش بهتر و مؤثر تر درس از جمله، درس جغرافیا استفاده کرد.

از آنجا که در طول سه دهه اخیر علم جغرافیا هم از نظر انگیزش و هم از نظر جنبه ی روش ها و هم از جهت ابزارها، دچار تحولات چشمگیری شده است. به علت سرعت تحولات و وجوه مشترک بین دانش جغرافیا و فن آوری اطلاعات و ارتباطات می توان از این دانش نوین در جهت بسط مفاهیم جغرافیا مدد جست (چوبینه، ۱۳۸۳).

نگاهی به نشریات و مقالات تازه ی جغرافیایی، بررسی فهرست کتاب های جدیدی که در عرصه ی جغرافیا نوشته می شوند و شناسایی روند علم جغرافیا در عصر حاضر نشان می دهد که این علم بیش از پیش در عرصه حفاظت از زمین و ساکنان آن از ابزارهای جدید بهره می گیرد و استفاده از ابزارهای نوین مشاهده و سنجش زمین را دقیق تر و واقعی تر و سریع تر انجام می دهد. آموزش جغرافیا در کلاس درس نیز از این امر مستثنی نیست. زیرا جغرافیای نوین و امروزی چنان با فناوری های متعدد اطلاعاتی پیوند خورده است که نه تنها جغرافیدانان، بلکه دبیران جغرافیا، برنامه ریزان درسی جغرافیا و دانش آموزان که با کتاب های جغرافیایی درسی راهنمایی و متوسطه سر و کار دارند نیز ناگزیر از استفاده ی این فناوری ها بوده و لازم است در جهت پاسخگویی به نیازهای امروزی سرزمین خود با آن ها آشنا باشند (شایان، ۱۳۸۱).

با توجه به مطالب مذکور این سوالات پیش می آید که در جهت تسلط بر این فناوری ها و به کارگیری آنان در آموزش به دانش آموزان که نسل های آینده ی این سرزمین و برنامه ریزان و مددجویان آینده ی طرح های این سرزمین هستند چه کوششی به عمل آمده است؟ آیا به منابع دانش مورد نیاز این فناوری دسترسی داشته و آن ها را عمیقاً مطالعه نموده و توانایی های لازم جهت استفاده از فناوری را کسب کرده است؟ و همچنین برای استفاده از این فناوری ها در آموزش جغرافیا اقدامی صورت گرفته است؟ از این رو

در راستای پاسخگویی به سؤالات فوق، پژوهش حاضر در صدد است تا تاثیر فناوری اطلاعات و ارتباطات را بر آموزش درس جغرافیا بررسی نموده و به دنبال پاسخ گویی به این سؤال است که آیا آموزش همراه با فناوری اطلاعات و ارتباطات در مقایسه با روش های متداول آموزشی می تواند بر پیشرفت تحصیلی و انگیزش دانش آموزان در درس جغرافیا مؤثر واقع شود.

۱-۲- اهمیت و ضرورت تحقیق

امروزه فناوری اطلاعات و ارتباطات، با سرعت زیاد فراگیر شده و به درون اغلب کشورها راه یافته است. لذا جهانی شدن^۴ و استلزامات آن تمامی مؤسسات و شئون زندگی انسان را تحت تاثیر خود قرار داده است که آموزش و پرورش نیز از این تاثیر مستثنی نمی باشد از این رو مسئولیت سنگینی، بر دوش نهاد های اجتماعی از جمله آموزش و پرورش نهاده است. که استفاده مفید از آن، مستلزم تشکیل زیر ساخت های لازم و تمهید مقدمات کافی است (حسینی نژاد، ۸۲). از این رو اجرای فناوری جدید در آموزش و پرورش اشکال غنی و جدیدی در فرآیند یاد دهی - یادگیری ایجاد کرده است و دامنه ی آن از گنجانیدن فناوری شبکه گرفته تا ایجاد دوره های یادگیری از راه دور، گسترده شده است. در نتیجه آن چه بیش از همه در مراکز آموزشی کشور مشاهده می شود ضرورت دستیابی به آموزشی است که امکان دسترسی برای همه ایجاد شود. برای تغییر روش های سنتی و ناکارآمد، معلمان باید از توانایی های لازم برای استفاده موثر از فناوری اطلاعات و ارتباطات برخوردار بوده و با علاقه و انگیزه آن را پیگیری نمایند. پس در واقع معلمان برای بررسی تاثیر فناوری اطلاعات بر بهبود فرآیند یاد دهی - یادگیری در کلاس درس، نیازمند انجام تحقیق در این زمینه می باشند (افشارپور، ۱۳۸۳).

⁴ globalization

بنابراین، گسترش فناوری اطلاعات و استفاده از ابزارها و مفاهیم نوین، موجب بسط اطلاعات و دسترسی کم هزینه را برای فراگیران، اعم از دانش آموزان، دانشجویان و معلمان به روش " بر خطی"⁵ فراهم می کند و زمینه ی تبادل سریع اطلاعات و تعاملات فرهنگی را میسر می سازد (عطاران، ۱۳۸۳).

امکان استفاده از فناوری اطلاعات در آموزش، بر مبنای این واقعیت ساده و اساسی شکل گرفته است که یادگیری تا حد قابل ملاحظه ای مبتنی بر پردازش اطلاعات است. پس پردازش اطلاعات به عنوان یکی از جنبه های آموزش و استفاده از فناوری اطلاعات به عنوان یک ابزار در تمامی فرآیندهای آموزشی مورد تاکید قرار گرفته است (سیمونوف⁶، ۲۰۰۰).

برخی از پژوهشگران، فناوری اطلاعات و ارتباطات را ابزاری برای ذخیره کردن، پردازش و ارائه الکترونیکی اطلاعات با استفاده از تعدادی رسانه تعریف کرده اند (آمار و طیبی، ۱۳۸۲). کاربرد فناوریهای جدید اطلاعات و ارتباطات تحولات شگفت انگیزی در کار و زندگی مردم به وجود آورده است و به سرعت ساختار اجتماعی و شیوه های زندگی مردم را تغییر داده است. آموزش و پرورش نیز که یکی از نیازهای اساسی افراد محسوب می شود، در این تحولات مستثنی نبوده، به گونه ای که پیشرفت های جهانی در فناوری اطلاعات و ارتباطات باعث گسترش وسیع فرصت های یادگیری و دسترسی به منابع تحصیلی و آموزشی شده و به کارگیری این فناوری جدید موجب تسریع و تسهیل فراوان در تعلیم و تربیت شده است (آلفاسی⁷، ۲۰۰۰). به وجود آمدن این تحولات، نگرشی نو در آموزش و پرورش و نیروی انسانی ایجاد کرده است. چرا که آموزش پرورش قرار است انسان را برای آینده آماده کند و بنابر همین وظیفه، بایستی توانایی رو به رو شدن با این تحولات را داشته باشد. از طرفی طبیعت آموزش و پرورش، آن را به مثابه ی

⁵ Online

⁶ Siminof

⁷ Alfassi

یک فرایند کیفی بر حسب آنچه باید باشد، شرح می دهد، از طرف دیگر ماهیت آموزش و پرورش زاینده، پویا، تغییر پذیر و منعطف است (بختیاری و احمدی، ۱۳۸۶). دریسکول (۲۰۰۲) بر این باور است که حضور فناوری اطلاعات در کلاس درس می تواند از طریق فراهم کردن زمینه های دنیای واقعی که فراگیران را به حل مسائل دشوار تشویق می کنند، یادگیری را تسهیل کند، استفاده از ابزارهای فناوری اطلاعات، کار با ایده ها و فرآیند یادگیری را آسان می کند.

ابزارهای فناوری اطلاعات می تواند شبکه ای از ارتباطات بین افراد، مدارس و معلمان ایجاد کند و آنها از این طریق می توانند به تبادل تجربه بپردازند و فارغ از هر گونه سانسور، عقاید خود را بیان کنند. تحقیقات علمی انجام شده به افزایش سطح بهره وری آموزش از طریق غنی سازی محیط های آموزشی با استفاده از فناوری های جدید تأکید دارند؛ علاوه بر این متخصصان فناوری آموزشی استفاده از رسانه های نوین آموزشی را در فرآیند منظم یاد دهی - یادگیری مورد تأکید قرار می دهند (بیگی، ۱۳۸۳).

در حال حاضر معلم به عنوان مهم ترین منبع در سازمان آموزش و پرورش، بدون آگاهی داشتن از تحولات ایجاد شده در آموزش و فرآیند یاد دهی - یادگیری قادر نخواهد بود، وظیفه ی خطیر خود را به طور شایسته انجام دهد، از طرفی معلم نه تنها می تواند از طریق به کار گیری فناوری اطلاعات و ارتباطات توانایی خود را افزایش دهد بلکه با استفاده از آن در امر آموزش و با افزایش توانایی حرفه ایی خود از نقش فناوری در تحقیق و امر پژوهش نیز پی ببرد. بنابراین معلم می تواند از طریق تحقیق و پژوهش با مسائل متفاوتی در تعلیم و تربیت آشنا شده و اطلاعات زیادی به دست آورد. زیرا ماهیت تحقیق، حقیقت یابی و فهم جویی در عمق مطلب بوده که می توان آن را از کوششهای سازمان یافته ای تلقی کرد که محقق را در روشن سازی حقیقت یک موضوع یاری می کند (نادری و سیف نراقی، ۱۳۸۲).

پژوهشگر در این پژوهش به عنوان یک معلم، علاقمند به بررسی در زمینه ارتقای کیفیت آموزشی و بهبود روش های تدریس می باشد. با توجه به نقش مؤثر فناوری اطلاعات و ارتباطات بر یادگیری فراگیران، این مهم را مورد مطالعه قرار داده تا این امر دریچه ای در زمینه ی ورود بهینه فناوری در تدریس و آموزش در کلاس های درس مدارس راهنمایی و گامی در جهت تحقق بهتر اهداف آموزش و پرورش باشد.

در این دوره ی تحصیلی دانش آموزان پایه سوم راهنمایی علاقه زیادی به کار با کامپیوتر و استفاده از فناوری های جدید دارند (بیگی، ۱۳۸۳) که می توان با روش های صحیح آنها را هدایت نمود تا از این امکانات جدید در زمینه ی آموزش و یادگیری استفاده نمایند. در نتیجه به پردازش اطلاعات بپردازند و اطلاعات و مهارت های خود را گسترش دهند. همچنین این امر، سبب فعال کردن هر چه بیشتر کلاس های درس و برقراری تعامل عمیق تری بین دانش آموزان و معلم می گردد و به پیشرفت تحصیلی نیز کمک می کند.

لذا، دلایلی که می توان برای اهمیت و ضرورت انجام این مطالعه نام برد به قرار زیر است:

- ۱- فناوری اطلاعات به عنوان یک ضرورت در تمام جوامع بشری تلقی می شود .
- ۲- این ضرورت در نهادهای آموزشی از جمله آموزش و پرورش بیشتر احساس می شود.
- ۳- فناوری اطلاعات و ارتباطات در فرآیندیادهی- یادگیری نقش مؤثری ایفا می نماید.
- ۴- مقایسه آموزش به کمک فناوری اطلاعات با روش های متداول در تدریس جغرافیا می تواند راهگشای عمل تدریس و یادگیری شود که در این زمینه تحقیقات اندکی صورت پذیرفته است .
- ۵- پژوهش حاضر در جهت این مهم و در صدد مقایسه آموزش به کمک فناوری اطلاعات و ارتباطات با روش های متداول می باشد. از این رو تأثیر فناوری اطلاعات و ارتباطات بر پیشرفت و انگیزش